

UČITELJSKI LIST

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1. in 16. vsakega meseca. Uredništvo v Trstu, ul. Ruggero Manna št. 20, I. n. Slovenski rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo v Trstu, hrvaški na jastvo: Miko Šepić nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane L. 24.— Upravništvo v Trstu, ulica Molin grande 16, I. n. — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Štev. 10.

V Trstu, dne 16. maja 1921.

Leto II.

FERDO KLEINMAYR.

Revizija šolskega zakona z ozirom na pravno in gospodarsko stanje učiteljstva.

(Poročal na deželni učit. konferenci v Trstu dne 29. aprila 1921.)

Današnja konferenca mora položiti temelje k uspešnemu delu na šolskem polju. Na teh temeljih bomo gradili. Graditi pa bomo morali skupno, združeni v skupnih idealih, ker je med vojno eno in isto zlo za delo toliko slovansko kolikor italijansko šolstvo. Skupen naj bo torej polet proti novemu cilju v boljši bodočnosti. Slovenski in hrvaški učitelji ne zahtevajo ničesar posebnega ne zase kot stan ne za svoje šolstvo, temveč se naslanjajo na načelo, da bodi zakon enak za vse. Enake pravice in enake dolžnosti morajo družiti toliko prebivalstvo kolikor učiteljstvo te pokrajine, ne glede na narodnost in vero — kakor to predvideva že ustava kraljestva.

Ako želimo povedati pri tej točki delovnega vzporeda svoje mnenje, želimo to, ker je ravno revizija šol. zakona os, okrog katere se suče bodočnost učiteljskega stanu in ker so razmere v slovanskih okrajih često različne od onih v ostali pokrajini.

Mogoče bom na ta način ponavljal stvari, ki so se danes že omenile; navedel bom pa tudi dejstva, ki imajo specifični pomen in ki niso nezanimiva.

Danes gotovo ne moremo razpravljati podrobno o snovi. Vemo tudi, da ne bodo samo učitelji odločevali v tej zadevi. Sprejemam prav rad naslov idealista, vendar izjavljam, da se mi zdi dober predznak za naše šolstvo, da želi vlada v tej zadevi najprej čuti mnenje učiteljstva. Na poziv vlade moramo odgovoriti s svojega vidika, t. j. z vidika koristi našega šolstva, ki ga bolje poznamo negoli kdorsibodi, z vidika koristi našega stanu, ki je tako tesno zvezan z napredkom šole.

Kar o tem predmetu sodijo drugi socialni razredi, to nas zasedaj ne sme ovirati; sicer pa nas nihče ni pooblastil, da bi zastopali katerisibodi interes. Započnimo tedaj z delom s svoje strani z največjim navdušenjem in z najbolj živo ljubeznijo.

Slovenski in hrvaški učitelji predlagajo tedaj:

1. naj se izvoli izmed članov stalnega odbora deželne konference odsek, ki naj se mu poveri revizija šol. zakona;

2. ta odsek naj zbere vse potrebno gradivo, osobito tozadevna poročila okrajnih konferenc in deželne konference ter naj predlaga provizorno preuredbo šolsk. ustroja pokrajine, ki naj velja začasno in brez prejudica definitivne preuredbe, katera naj se izvrši v zvezi z reformo ljudsko-šolskega organizma v kraljestvu;

3. v tem odseku naj bo po svojem zastopniku zastopano tudi slovensko in hrvaško učiteljstvo;

4. odseku naj se določi čas, čimbolj možno kratek, v katerem naj tozadevno poroča šolski oblasti.*)

In zdaj hočem omeniti nekaj težnj slovenskih in hrvaških učiteljev, v kolikor se te

*) Ta predlog slovanskih delegatov je po daljši debati popolnoma (torej v vseh štirih točkah) prodril, proti predlogu italijanskega referenta, ki je hotel, da se poveri revizija šol. zakona udruženju ital. učiteljev in sicer »Unione Magistrale«.

težnje ozirajo na pravno-gospodarsko stališče učiteljstva.

Slov. in hrv. učitelji stoje na stališču, da naj preveva preustroj šolskega zakona moderen duh, kakor izhaja iz evolucije časa in tudi iz tisočletnega kulturnega razvoja italjskega prebivalstva ter da se pri tem nujno upoštevajo posebne razmere naše pokrajine. Šola naj postane bolj in bolj avtonomna.

Iz stare zakonodaje sprejmimo vse, kar pospešuje šolstvo, ker je naša šola deloma historični sad teh zakonov, v kolikor se ni razvila tudi preko ovir starih zakonov. Pri tej priliki — to poudarjamo osobito — mora izginiti vse, kar v starem šol. zakoniku diši po reakcionarstvu. Z druge strani sprejmimo vse šolstvo pospešujoče določbe iz italijanskega šol. zakonika ter že sedaj ustanovimo organično vez med obema zakonodajama.

V tem smislu naj se določi tudi

A) pravno razmerje učiteljstva.

Iz številnih poročil slov. in hrv. učiteljev ob priliki pravkar zaključenih okrajnih konferenc posnemam sledeče misli in težnje učiteljstva glede njegovega pravnega stališča.

Dovolim si pa za uvod omeniti, da ne smemo nikoli pozabiti, kako so zakoni, ki določajo učiteljevo pravno stališče v prvi vrsti in v pretežni meri sad dolgih borb, ki jih je prestalo učiteljstvo za svoje pravo, ki še danes ne zadošča. Pridobljene učiteljske pravice mora upoštevati tudi novi zakon.

Naše mnenje je, da naj se šola upravlja čimbolj možno na avtonomen način, ker samo tako bo donášala zaželjeni sad vzgoji in učiteljstvu. Zahtevamo tedaj, da se pozovejo k delovanju čimprej vse avtonomne šolske korporacije. Te so bile drugače urejene nego v starih pokrajinah kraljestva. A bile so, osobito okrajni šol. sveti, za časa svojega delovanja velikega pomena, bodisi da so zainteresirale za šolo nekatere ljudske sloje, bodisi da je imelo učiteljstvo v njih svoje zastopstvo in svoj glas. Ti okrajni šol. sveti naj ostanejo, oziroma naj se pokličejo (kakor že ponekod) brez drugega povsod k življenju. Na vsak način pa bo treba te okr. šol. svete nekoliko preustrojiti in demokratizirati. Slednje s tem, da se jim pritegnejo zastopniki najširših ljudskih slojev. Na ta način bi postali sedanji »razširjeni« okr. šol. sveti nepotrebni.

Krajni šolski sveti pa so dosedaj bili večinoma le coklja šolskemu napredku in so pomanjševali ugled učitelja. Te krajne šol. svete treba odpraviti, in če to ne bi šlo, naj se pa brez drugega odpravi čin in poslovanje krajnega šol. oglede.

Pokličejo naj se k življenju tudi deželni šolski sveti, ali v manj birokratični obliki negoli dosedaj.

V vseh šolskih korporacijah (v deželnem, okrajnem in eventuelno krajnem šol. svetu) imej učiteljstvo v vsakem slučaju svoje lastno zastopstvo, voljeno od učiteljstva samega. To je ena naših prvih zahtev. V deželnem šol. svetu naj bodo primerno zastopani po svojih delegatih tudi slovenski in hrvaški učitelji, tako tudi v okr. šol. svetih onih okrajnih, kjer so šole z različnim učnim jezikom.

Učiteljska mesta naj se podeljujejo vedno le na podlagi pravočasno in primerno razglašene natečaja. Provizorne učitelje naj imenuje okrajni šol. svet, definitivne pa deželni šol. svet na predlog okrajnega. Sprejem v službo naj se zanika le v takem slučaju, vsled katerega bi tudi definitivni učitelj izgubil službo. Ako ni možno ugoditi prošnji, navesti je prosilcu tudi vzrok zato.

Odpravijo naj se okrajne meje v smislu, da sme vsak učitelj v pokrajini prositi za

katerosibodi izpraznjeno mesto tudi izven svojega okraja. Pri imenovanju naj se jemljejo v poštev najprej učitelji rojeni v pokrajini, osobito pa otroci učiteljev(-ic), ki že siužijo v okraju, oziroma v deželi.

Vodstvo deške in mešane šole naj se poveri edinole moškim učnim močem.

Naslov »podučitelj« naj se odpravi.

Sila važna za učitelja je ocenitev njegovega dela. Tudi ob tej priliki naj zavladajo moderna načela. O inšpekciji naj se vodi zapisnik. Pri klasifikaciji od strani okr. šol. nadzornika naj sodeluje tudi voditelj dotične šole. Naj se ne reduje samo učiteljevo delo v šoli, temveč tudi ono, ki ga je učitelj izvršil izven šole v prid in napredek ter ugled šole, šolstva in učiteljskega stanu. Naj se reduje učitelj tudi z ozirom na jezikovno znanje, umetniško vzgojo, znanje sploh, kulturno delo, literarno izvenšolsko udejstvovanje. Redovanje naj ne bo tajno; učitelju naj se dá pravica priziva, kadar meni, da mu klasifikacija z nezadostnimi redi lahko škoduje.

Skoro vse to določa sicer okrožnica Gen. Civ. Komisariata z dne 11. 6. 20. Naša želja pa je, da postani taka metoda klasifikacije zakon, ki naj se spoštuje ob vsaki priliki.

Tesno zvezano z vprašanjem klasifikacije ter tudi sicer važno, je vprašanje šolskega nadzorstva. Nihče prisotnih ne bo tajil, da ni samo pedagoški, temveč že logični predpogoj, da bodi okr. šol. nadzornik res šolski strokovnjak, ter da naj popolnoma obvlada učni jezik šol, ki jih nadzoruje. Iz referatov nekaterih okrajnih konferenc pa je posneti, da z ozirom na popolno jezikovno znanje ni povsod tako. Vrhu tega so okr. šol. nadzorniki v večini krajev upravni uradniki ter vsled tega preobloženi z delom, tako da jim pri najboljši volji primanjkuje za strokovno nadzorstvo primerne časa. Zdi se, da se je v zadnjem času nekaj ukrenilo v tem pogledu; slov. in hrv. učitelji žele, da se postopno tudi ukrene vse potrebno z ozirom na prvo omenjeno pomanjkljivost.

Slovenski in hrvaški učitelji žele tudi, da se vnovič ustanovi mesto deželnega šol. nadzornika za slov. in hrv. šole Julijske Benečije.

Nadaljna pravica učiteljstva, za katero se je učiteljstvo neprestano borilo, je ona, ki določa, da se stalno nameščeni učitelj ne sme premestiti, izvzemši slučaj, če on sam zaprosi za premeščenje, ali pa kazenski na podlagi izida disciplinarne preiskave. Te pravice ne smemo izgubiti.

Kar tiče disciplinarne postopka napram učitelju, je italijanski šol. zakon mnogo boljše nego stari, dasi še vedno ni popoln. Vpelje naj se tedaj na podlagi ital. zakona disciplinaren postopek, ki bodi preinjen z modernimi nazori in ki naj dá obtožencu vsa sredstva lastne obrambe. V tem pogledu hranimo podrobne predloge. Ustanové naj se za vsak okraj posebne disciplinarne komisije, v katerih bodi zastopano tudi učiteljstvo. Priziv in revizija disc. procesa bodita omogočena. Disc. kazni naj se primerno uredi in uporabijo; izguba službe naj se proglasi le v slučaju, ako vsi člani komisije glasujejo za tako kazen. —

Slov. in hrvaški učitelji se ne izjavljajo proti verskemu pouku, odločno pa so nesprotni cerkvenemu varuštvo nad šolo, kakor je bilo v navadi pod prejšnjo vlado. Vse tozadevne določbe naj se enostavno črtajo iz šolskega zakonika, posebno one, ki so silile učiteljstvo k nadzorstvu verskih vaj ter podobne. —

Iste moralne in materialne pravice in dolžnosti naj uživajo enako učiteljem tudi učiteljice. Pri tej priliki naj se reši vprašanje o nadaljnem službovanju poročenih učiteljic.

Slovenski in hrvaški učitelji izražajo mnenje, da bodi učni jezik tudi uradni jezik do-
tične šole.

In slednjič dostavljajo še dve želji prehod-
nega pomena:

Ker vlada veliko pomanjkanje slovanskih
učnih moči v Jul. Benečiji, naj se omilijo to-
zadnevni odloki o sprejemu v službo onih
slov. in hrv. učiteljev, rojenih v naši pokra-
jini, ki so svojčas prebežali preko meje, tako
da jim bo omogočena vrnitev.

Kakor hitro se slov. in hrv. učitelji usposo-
bijo za poučevanje italijanskega jezika na
slovenskih in hrvaških lj. šolah, naj se tudi
ta pouk poveri njim, ker le na podlagi mate-
rinščine je možno uspešno poučevati drugi
jezik.

S tem prehajam na

B) gospodarsko stanje učiteljstva.

Nikakor nočemo tajiti, da se pod ita-
lijansko vlado gmotne razmere slovenskega
in hrvaškega učiteljstva občutno izboljšale.
S simpatijo smo pozdravili izvedbo Berenini-
Torrejevega zakona, da si še vedno ne za-
došča povsem. Ali ta zakon je odpravil mar-
sikatero zastarelo krivico, ki je žalila ugled
našega stanu. Kljub temu imamo z gospodar-
ske strani še razne želje, ki se bodo — upa-
mo — upoštevale.

V načelu želimo, da bodi učitelj plačan od
države, ker je le na ta način zagamčeno pra-
vilno izplačevanje naših prejemkov.

Uredi naj se zadeva o stanarini, ki naj jo
dobiva vsak učitelj, ki ne uživa stanovanja
»in natura«. Uredi naj se potnina za potoval-
ne učitelje. Do končne regulacije plač, naj
sprejemajo učitelji podpore za slučaj bolezni,
bodisi »in natura« ali v denarju, ter študijske
podpore za svoje otroke.

Nujna pa je rešitev vprašanja o naši služ-
beni dobi in pokojnini. Nikakor se ne more
govoriti o službeni dobi 40 let. To presega
človeške moči. Službena doba učitelja naj se
povsod zniža na največ 35 let. *) In reši naj
se vendar enkrat vprašanje naše pokojnine.
Kakor stoji danes zadeva, je naravnost muč-
no misliti na prejemke vpokojenega učitelja.
Isto pa velja za pokojnino penzioniranih uč-
teljic, učiteljskih vdov in sirot.

V pokojnino naj se vštejejo tudi stanarina,
opravilna doklada in primerna draginjna
doklada.

Učitelju naj gre pravica do pokojnine že z
desetim službenim letom in sicer v izmeri
40%—50% njegovih takratnih prejemkov.
Skrbeti bo treba tudi za učitelje, ki so postali
nesposobni za svoj poklic, predno so dosegli
10. službeno leto.

*) O službeni dobi se je na predlog slov. referenta
posebej glasovalo v njegovem smislu; predlog je bil
sprejet. Marsikatera točka je bila po enako glose-
čem se predlogu ital. referenta tudi sprejeta v po-
sebnem glasovanju. Druge so se oddale kot nasvet
in priporočilo, tozadevnemu odseku. Glej poročilo
dež. konference!

Finančno naj se oživi in okrepi penzijski
zalag.

Zvišati bo treba opravilne doklade za šol.
voditelje. Draginjske doklade naj se podvr-
žejo od časa do časa točni reviziji; na vsak
način danes ne zadoščajo več in jih bo treba
zvišati.

Prejemki učiteljic naj ostanejo isti kakor
oni učiteljev, kakor je bilo to na hvalevreden
način uvedeno od italijanske vlade.

Obvezen urnik naj se zniža na 25 teden-
skih ur; razredi naj ne presegajo število 40ih
učencev.

* * *

Za sedaj nimam kaj pridodati k tej v sploš-
nih obrisih podani sliki, izvzemši zahvalo uč-
teljstva, katerega mnenje se je hotelo slišati
ob priliki revizije šol. zakona. To nam bodi
v jamstvo, da se bodo naše danes izražene
želje tudi primerno upoštevale.

(Opomba: Referat je bil sprejet s splošnim
odobravanjem slovanskih in italijanskih de-
legatov ter zastopnikov vlade.)

□ □ □

R. SAVIČ:

Učiteljska sobota.

(Nadaljevanje.)

Vzemimo samo izpit za meščanske šole,
ki ga imenujejo profesorji »luksus«. Meni je
vzel ta luksus sedem dolgih let. Sedem let ni
sem imel miru ne po dnevu ne po noči. Tudi
v najbolj srečnem momentu me je ugriznil
črv v srce: kaj pa tvoj izpit? Izpit sem prebil,
neizmerna teža je pala z mojega srca. Ali mi-
slite, da človek potem miruje? Ne, učitelj si,
in kot tak ne moreš biti zadovoljen s tem,
kar znaš, nikdar, nikdar, do smrti ne. In ko
bi si bil res Krezove duševne zaklade prisvo-
jil, ko nehaš se sam učiti, ne moreš več pou-
čavati drugih. Preuzvišena je naša pedagoška
umetnost, preuzvišen je naš cilj, zato pa ne
moremo nikdar biti zadovoljni ne s svojim
znanjem, ne s svojim delom.

Ali bi ne bilo dobro, da se učitelju pot do
višje naobrazbe malo uravna? Ko si poka-
zal svetu, da je v tebi »nešto, što te naprijed
kreće,« ali bi ne bilo lepo in dobro, da to
svet tudi prizna in te nagradi za tvojo muko,
vedoč, da si trpel za šolo, za otroke, za narod
tedaj, ko si se trudil dvigniti svojo dušo, da
postaneš boljši vzgojevalec in učitelj? Polo-
žil si izpit za meščanske šole, pokazal si, da
si marljiv in ne ješ svojega kruha zastonj —
počivaj po velikih mukah eno leto in naobra-
zuj se dalje na izvoru znanja. Idi v veliko
mesto in predaj se omočiji učenja brez strahu
pred izpitom, da izkusiš, kako nasladi nudi
veda, če jo piješ čisto, radi nje same, če te
goni neposredni zajem za znanje na delo.
Kar je že tvoje, se razširi, poraste, se poglobi;
kar ti je bilo le na pol jasno, postane prozor-
no kot kristal; kar si preje samo slutil, tu se ti
uresniči in postane meso in kri. Novi poti se
odprejo, nove luči zasvetijo, novi zakladi za-
bleščijo, novi izvori potečejo curkoma — oh,

trikrat blagoslovljena doba nesebičnega stu-
dija, presveti momenti, ko ob tihni samo-
naobrazbi utihne posvetni šum, ko utoneš v
svoje duševno delo in pozabljanje pregrne
vsemir...

Odprite stare pedagoške liste, izberite si
letnike »Popotnika« od l. 1900 naprej. V vsa-
kem novi spori, v mnogih pedagoških vpra-
šanjih povsem nova smer. Zdaj stoji pravopis
zdaj prosti slog, zdaj prostoročno risanje,
zdaj petje, zdaj računstvo v ospredju. Danes
gre za formalne stopnje, danes se grabita ve-
likana Schreiner in Bežek; jutri se priporoča
delovna šola, se prepirata dva žilava nasprot-
nika radi čitank itd., itd. Saj vendar (razen
morda matematike) nobena znanost še ni
prispela do svojega vrhunca, povsod še vre,
povsod se krešejo duhovi. Pedagogika je raz-
merno najmanj dovršena veda. Vse se giblje,
vsi temelji se tresejo, vsaka filozofija vleče
drugo vzgojeslovje za seboj. In še najbolj od-
daljeni izrastki naše vede, specialne meto-
dike, se prirezavajo, iztezajo, prelajajo, pri-
vezujejo ob druge smernice — Gospodi
Bože, kako je mogoče ostati na svojem me-
stu, kamor te je postavilo učiteljšče. Vse
ново ni dobro, vse staro ni slabo; ali če ne
napreduješ, ostaneš, kjer si, ostaneš torej za
drugimi in se izpremeniš v petrefakt. Fosilni
pedagog! Nemara novo ime, stvar pa nam je
znana brez novih nazivov, vidimo jo kaj če-
sto po naših ljudskih in meščanskih (pa tudi
po srednjih) šolah.

Ali bi ne bilo bolje, da te pošljejo v dobi,
ko je najbolj nevarno, da se (izustimo kruto,
za učitelja skoro nemogočo besedo!) zaleniš
(ob pipi, čaši in ženi), k izvoru pedagoške
znanosti, v kak pedagoški tečaj, da se v
njem okoplješ in prerodiš? Da nabereš no-
vih sil za svoje delo, in kar stokrat več velja:
da se ti napije ožeta in izsušena duša novih
idealov, novih zajmov, ki obnovijo in prero-
dijo tvojo voljo, potencirajo tvojo odločnost,
tvojo delovno energijo, da z veseljem nade-
neš butaro na ramo, da z entuzijazmom greš
v boj z mizerijo svoje srede (miljeja), z mrač-
njaštvom in neku kulturo, da se poln novega
usmiljenja in nove očiščujoče ljubezni podaš
med svoje otroke in se nagneš k njim, kakor
nagne dobro dete po spovedi glavico pred
bližajočim se Gospodom.

O, kako so slepi! »Počitka se jim hoče, le-
nuhom lenim...« To tvoje leto dozdevnega
počitka ti bo mnilo ob najbolj intenzivnem
delu, čigar muke ne opaziš, ker si preveč za-
globljen v delo, ker si pijan duševnih uspe-
hov, pijan vidika, ki se ti odpira na visokem
stališču, kamor si nepričakovano dospel, ob
delu, čigar korist bodo uživali drugi: tvoji go-
jenci, tvoj narod.

V hipu (to leto bo en sam kratek hip) sta
ti novi društveni položaj in duševno delo opi-
lili rjo, s katero te je zakotna vas neopaženo
pokrila in ki je začela razjedati tvoje bitje.
Nov in svetel prideš zopet v selo, ne da ga
sedaj preziraš, ampak da ga gledaš skozi očis-

LISTEK

JOŽE RUPNIK:

Obris zgodovine italijanskega slovstva*)

Doba humanizma je za ital. literaturo važen
mejnik med početki književnosti ter bodo za
samostojnost jezika in med naslednjim, zla-
tim vekom, ki je rodil celo vrsto velikih mi-
slecev in pripomogel italijansčini do veljave
na celem Apeninskem polotoku.

Kakor je imela sicilijanska pesniška šola
svojega mecena v osebi Friderika II., tako
tudi humanisti niso bili brez njega. Lorenzo
de Medici (1449. do 1492.), ki je pesnil tudi
sam, je podpiral humaniste Platonove akade-
mije v Firenci, ki so se pečali sprva izključno
s klasičnimi jeziki. Spočetka omejeno le na
Toskano, se je razširilo humanistično gibanje
po celi Italiji. Lorenzo d. M. je podpiral zlasti
dva znamenita sodobnika: kiparja Michel-
angela in pesnika Poliziana. Angelo Poliziano

je napisal 1471. prvo dramatsko pesnitev »Fa-
vola di Orfeo«, za katero je povzel vsebino iz
neke mitološke zgodbe in zbirko »Stanze«,
njegovo poglavitno delo.

Drugi Lorenzov epigon, Luigi Pulci (1432.
do 1484.) je napisal prvi umetni epos v duhu
narodnih epskih pesnitev, »Morgante Mag-
giore«. Vsebinsko je povzel iz raznih staro-
francoskih pripovedk o Rolandu.

Tudi Petrarcova šola je vzgojila percej pe-
snikov, posebno v Neaplju; pomembnejši od
vseh pa je le Bojardo grof pl. Scandiano
(1434. do 1494.) Napisal je prvo junaško ro-
manco, »Orlando innamorato«.

V to dobo spadajo slednjič Leonardo da
Vincijska dela (1452. do 1519.), izvečine raz-
prave o umetnosti, napisane v dokaj obruš-
nem jeziku.

Z nastopom klasične dobe renesanse (Ri-
nascimento), začetkom 16. stoletja je bila
italijansčina že razširjena in vpeljana kot
književni jezik v vsej Italiji. Literatura se je
dvignila v tej dobi zelo hitro; mnogo pesni-
tev je obdržalo še do danes svojo vrednost.

Izmed leposlovnih del je posebno zname-
ni »Orlando furioso«, nadaljevanje Bojar-
dovega epe »Orlando innamorato«; napisal ga

je Lodovico Ariosto (1474. do 1533.) Vsebinska
delu je popis boja med križem in polumese-
cem, ne manjka pa velikih prizorov in kaže
pesnika kot moža vedrega razpoloženja. Iz
med prozaistov si je pridobil častno mesto v
lit. zgodovini Nicc. Machiavelli, (1469. do
1527.) ustanovnik filozofije zgodovine; nje-
govo delo »Il Principe« je prevedeno v slo-
venščino. Znan je njegov stavek »Namen
posvečuje sredstva«, ki nima ravno etične
podlage, pa vendar prevladuje v politiki. —
Prvi italijanski kritični zgodovinar pa je Fr.
Guacciardini, ki je napisal znamenito knjigo
»Storia d'Italia«.

V klasični dobi je tudi nastala prva kome-
dija, »Calandria«; napisal jo je Dovizi. Naj-
lepšo in najpopolnejšo junaško pesem pa je
dal Italijanom Torquato Tasso (1544. do 1595.)
Z 18 leti je napisal prvi epos »Rinaldo« in že
s tem svojim delom je zaslovel. Najlepše in
naravnost klasično pa je delo »Gerusalemme
liberata«, ki mu je predmet kulturni boj med
vzhodom in zapadom. S to knjigo so dobili
Italijani prvi moderno-narodni epos.

Slednjič moram še omeniti Vittorio Collo-
na, Michelangelovo prijateljico in pesnico so-
netov in kancon tor pisateljico Veronica
Gambara,

*) V zadnji številki sta izpadli letnici Boccaccio-
vega rojstva, 1313., in njegove smrti, 1375.

čena stekla, ga razumeš in se zanj še bolj navdušeno žrtvuješ. Pa tudi selo te pogleda z drugimi očmi: v srcu vaščanov sta se naselila novo spoštovanje in nova zaupljivost; postal si avtoriteta. Tvoje delo v šoli krene z izvožene poti v nove kolovoze. Znanstveno bo in svobodno. Ako se more govoriti o svobodni volji vobče, se sme verovati tudi v pedagoško svobodno voljo. In postal si svoboden, ker znaš ocenjevati različne struje in pedagoške motive ali nagibe po njihovi pravi vrednosti. Sedaj boš začel ustvarjati, sedaj prodre tvoje delo, kar je v duši pedagoške umetnosti, sedaj se pokaže v tebi **u m e t n i k**. Skrbi za izpit so minile, od svojega duševnega bogastva boš sopal med narod bisere in drago kameenje. Spočit, željan dela, se ne zbojiš nobenih muk, se ne prestrašiš nobene žrtve.

Sedaj postane za tvoj duh dete ne samo bodočnost, začel boš iskati v njem tudi prošlost in sedanost: začel boš dete proučavati. Našel bodeš nove temelje za pedagoško vedo. Kdo ve, s kakimi deli osrečiš svoj narod in človeštvo? Iz malega raste veliko. Ali se bode pedagogika razvila samo racionalno, ali je empirija izgubila svojo moč? Smejem se sanjarjem ala Gentile, Lombardo-Radice (samo italijanske knjige so nam sedaj pristopne, tako velela duh časa) in vsem tujim pedagoškim bogovom, ki podcenjujejo prakso in pedagoško spretnost. Za umetnika ni dovolj teorija. Le praksa, le vežbanje, vaja nam da potrebno tehniko. Le umetnik sam bo mogel vzgojiti umetnike, le pedagoški umetnik bode ustvaril dela, ki nam bodo vzgojili cel zarod pedagoških umetnikov. Schreiner in Bežek sta postala pedagoga v vadnici, ne na univerzi!!!

Pravijo, da je najlepša veda botanika in najsrečnejše živita gozdar in vrtnar. Mogoče. No, kaj so otroci? Ali niso to cvetlice? Ko jih začneš študirati, jih začneš razumeti; ko jih začneš razumevati, jih začneš ljubiti. In sedaj ti je šola samo še vrt, in ti si v njej vrtnar, in hvaležen si življenju, in hvaležen si Stvarniku, da te je postavila njegova brezmejna milost v ta vrt. Ali ni zadovoljnost prava in edina sreča v življenju?

Končam s to točko: **Enoletni dopust marsiljivim učiteljem po vsaj desetletnem izkustvu v šoli bi našo šolo prerodil in tudi dostej še puste poljane spremenil v bogate kulturne nasade. Učitelj je šola; reformiran učitelj, reformirana šola.**

Pa je tudi takih med nami, ki jim nosi duša žig drugega umetništva. Imeli smo naš učiteljski izbornega goslača. Vadil se je še naprej, ko je stopil v prakso. Sedaj še zaoblajejo in zaukajo njegove gosli na kakem dobrodelnem ali učiteljskem koncertu. Dalje ni šlo. In da je ta genij prišel mojstru v roke, da je dobil potreben enoletni dopust, ki bi spremenil diletanta v pravega virtuosa? — Ali bi šola res toliko izgubila z njim, ki je vedno le sanjal o melodijah? Narod bi imel umetnika na goslih — v zameno za morda borega delavca na šolskem polju.

In tako zabredejo v šolo še drugi taleu risarji, slikarji, glumci, poetje, časnikarji. Njih duša je v šoli prikovana na skalo kakor Prometej — in vsak hip prileti zračni ravelj in trga utrobo: »ko bi bil na izvoru svoje umetnosti, kako bi pil, pil, pil...« Kaj držite te poletne duše v šolski kletki? Odprite jim dver, naj razmahnejo krila, naj polete visoko pod oblake in naj zažgolijo svojo zahvalnico, da se nam bo topilo srce in se tresla vsaka živčna nit od miline ob nebeških zvokih. — Vsak človek ima pravico do sreče, do zadovoljstva na svetu. Genij še jače čuti. V šoli je edinole pedagoški genij mogoč, ki je s srcem v šoli. Vsi drugi naj gredo tja, kamor jih vleče srce. (Strindberg je bil le slab učitelj, zato je zapustil šolo. Postal je ne samo švedski pisatelj, ampak svetovni literat.)

Vse dobro, ali... Koliko jih je teh, ali? Nebroj! Stroški bodo preveliki, naše finance so slabe; pogospodil se bode učitelj in hrepenel po mestu, ne bo hotel ostati med ratarji; v stroju, v katerem je bil doslej le neznanatno kolesce, bo hotel postati gonilna vzmet; ne poslušen bo in hodil bo svoja pota; »megalo« man« postane; ukvarjal se bo z visoko znanostjo, nemara bo pisal knjige, delo v šoli pa zanemari; postane popravljajč sveta, politikon, strankar; preziral bode dela, ki niso v ravnem odnošaju z učiteljskim ugledom, ne

bo več hotel biti naš »Mädchen für alles«. In pa, saperment, šola je sama po sebi nevaren argument proti našemu svetovnemu nazoru! Kaj, še bolj študiranih učiteljev naj damo? Za naše razmere je naš učitelj dovolj naobrazhen. (Sic! Sedaj ni več nevednež in prazna tikval!) — — Če mislite, da sem naštel vse ugovore, se motike. Kje ostane stanovska zavist, ranjeno samoljubje, prevzetnost in druge čednosti onih naših pedagoških slojev, ki se čutijo tako visoko nad nami, da profesorja učiteljsča brez vseučilišne naobrazbe še v svojem društvu niso trpeli in ne trpijo, ki takemu profesorju odmerjajo manjo plačo nego si jo privoščijo sebi, ki so potegnili okoli sebe s kredo krog, in mislijo, da življenje in praksa te črte ne izbrišeta, da je to železni obroč, ki jih bo za večne čase obranil od doticaja s pedagoškimi plebejci, nje, duševne aristokrate, dodira z znanstvenimi proletarci. Motite se pa tudi, če mislite, da bom ugovor za ugovorom izpodbijal, da bom nosil sove v Atene, ali pa skušal gladiti sirovo dlan naših nasprotnikov? Kam bi zabredel, in kdo bi mi hotel slediti?

Eno je gotovo: naj si nihče ne utvarja, da bomo takoj prodrli s svojo reformnico. Ali zato pa reforma ne postaja manj važna, ali celo nepotrebna. Najvažnejše vprašanje ostane: kdo bo prevzel stroške? Kratek račun. V vsej državi (»Jaz vem za deželo«...) bo nemara prosilo vsako leto 40 do 50 nadebudnih učiteljev za dopust. Ko bi vsak imel 8000 na leto, bo to 400.000 za vso državo. Zdaj pa državni proračun v roko! Kje imate še tako plodonosno postavko? Primerjajte ta trošek s celo vsoto. Kaplja je v morju! Kdo bo pa učil, če pojdejo vsi učitelji na dopust? (Hiperbola, kaj, ampak v polemiki se vedno uporablja hiperbola!) Petdeset od par tisoč pedagogov! Pa še vsako leto izgubi ta ugovor na dokazilni sili: prišel bo čas, ko bode naš stotine pedagoškega proletarijata čakalo na nameščenje po naših mestih. Spet bodo silili neplačani praktikanti v našo šolo. Spet bo nov Gjalski opisal zagrebško deklico v borbi za prvo nameščenje. Kaj bo potem pomenila beseda »pomanjkanje učiteljev?« Birokratsko zanikernost?

Začetnik — suplent ne bo tako zmožen za delo? Ali učitelj se nam povrne čez leto in dan, njegovo delo bo desetkrat boljše, ali ne poravna hitro morebitne škode? En sam dober sklep, en sam dober nasvet, ena sama dobra sugestija ali avtosugestija morejo storiti čudesa. Takšen »himmelstürmer« vam že plača, kar ste za njega potrošili. In ko bi se naučil samo učiteljske higijene, kako je treba varčevati z dihalci, da meh prebrzo ne oslabi — ali ne pomeni to toliko, da vam bo isti stroj delj služil, da ne pojde prehitro v penzijo? Dobiček bo vsekakor na vaši strani.

O vseh drugih ugovorih lahko molčim. **Bodi, mladi in stari učitelj, z menoj uverjen o sledečem: Učiteljska sobota je potrebna, lahko izvedljiva, zato nujna reforma; pobrižimo se za nje udeležitev, ker je naša dolžnost, se brigati za vse, kar je koristno naši šoli, naši narodni vzgoji.** Vi pa, ljudje dobre volje, bodite z nami in podpirajte nas v našem stremljenju.

(Dalje prihodnjič.)

† Ivan Grahli. 1. maja smo položili v Kobaridu v domačo zemljo dragega tovariša Ivana Grahlija, službojočega zadnji čas v Skopem na Krasu. Pokojni tovariš je bil blaga in mirna duša, vnet za svoj poklic in za napredek svojega ljudstva. Posebno skrb je posvečal zlasti sadjarstvu.

Rojen l. 1863. v Kobaridu, je obiskoval ljudsko šolo in pripravnico doma, učiteljsče pa v Koprnu. Služboval je ves čas na Krasu, največ v Kobljeglavi, Stanjelu in zadnji čas v Skopem. Zaradi bolezni je bil zadnja leta na dopustu. Želel si je v pokoj in čakal samo še izboljšanja pokojninskega zakona. Zadnja leta je želel preživeti v ljubljenskem rojstnem kraju Kobaridu. Upal je, da si v čistem gorskem zraku podaljša življenje še za kako leto. A zahrbtna zalezovalka vseh učiteljskih življenj, neprosna sušica, ga je rešila vseh bridkosti, ki je z njimi napolnila nemila usoda večino dni njegovega življenja.

Pokojnik je zapustil bolno vdovo in tri sinove, ki študirajo v Jugoslaviji.

Pogreba se je udeležila velika množica domačinov in sosednih tovarišev. Ob odprtjem grobu se je v prelepih besedah poslovil domači gosp. dekan od učitelja-mučenika, ki je v službi za srečo svojega rodu daroval zanj svoje dragoceno življenje.

IV. VOVK:

Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v osnovni šoli.

(Za učiteljsča priredil F. Fink. — Izdala »Slovenska šolska Matica« v Ljubljani 1920.)

Pri spisovanju metodičnih učnih knjig, ki so namenjene učiteljsčnikom, mora pisatelj upoštevati dvoje: 1. knjiga bodi praktična, to se pravi, naj bo takšna, da se je zamore mladi učitelj ob nastopu učiteljevanja posluževati; 2. pa mora biti knjiga kratka z ozirom na pomanjkanje učnih ur v zadnjem letniku učiteljsči, v katerem se mora obravnavati metodike vseh učnih predmetov ljudske šole.

Če proučimo to knjigo s tega stališča, tedaj smemo reči, da odgovarja svojemu namenu. Kvečjemu bi bila morda še preobširna za četrti letnik, pa to ne škodi, bolje je izbirati v izobilju, nego pa mašiti vrzeli.

V prvih dveh poglavjih govori pisatelj o smotru in koncentraciji jezikovnega pouka. V tem poglavju pravi, da je stvarni pouk glavni vir za pomnožitev besednega zaklada ter navaja verouk in računstvo, ki morejo nekoliko služiti jezikovnemu pouku. Po mojem je to še premalo povedano, zakaj vsak stvarni pouk je obenem jezikovni pouk. Povdarjati je tu skrbno govorjenje učitelja in učencev pri vseh učnih predmetih.

Tretje poglavje obsega pouk v čitanju, ki bi se moral imenovati prav za prav slovstveni pouk, ker tu ne gre le za čitanje, ampak za vsestransko obravnavanje slovstvenih berilnih sestavkov. Zato pride v poštev predvsem čitanka umetniškega leposlovnega gradiva. Berilni sestavki iz realij in sploh taki, ki ne spadajo v umetniško slovstvo, naj se ne vrtajo v take čitanke. Pisatelj, ki je sestavil knjigo po dr. J. Bezjakovem »Posebnim ukoslovjem slovenskega učnega jezika v ljudski šoli«, se drži skoraj prestrogo onih znamenitih petih formalnih stopenj. Zadostujejo v splošnem: uvod, obravnava in uporaba. Tudi glede izvajanja nauka iz beril se drži knjiga preveč starih nazorov. Skoraj nikdar ne izvajamo nauka, vsaj ne na tako vsiljiv način, kakor ga izvaja pisatelj iz legende »Bog ni komur dolžan ne ostane«.

Glede slovniskega pouka bi omenil, da vključ temu, da se slovnica uči na podlagi žive besede, je tudi za ljudsko šolo potrebna kratka slovnica, nekakšen slovnikiški katekizem poleg jezikovnih vadnic. Potrebo take knjižice živo občuti vsak učitelj na ljudski šoli. Končnikova slovnica je neuporabna. Brnarjeva »Slov. slovnica za osnovne šole« je mnogo boljša, vendar pa še ne odgovarja zahtevam. Ne strinjам se s pisateljem, ko se v II. odstavku tako poteguje za narečja. To načelo bi nas zavedlo predaleč, še tako imamo preveč jezikov in govorice na svetu. Mislim, da bi se učitelj, ki bi se preveč oziral na narečja, preveč oddaljil od smotra jezikovnega pouka, ki je izpopolnjevanje v književnem jeziku.

V poglavju o spisovnem pouku je pravilno načelo, da je gojiti vezano in prosto spise.

Poglavje o pravopisu je izčrpano in dobro. Končno še nekaj pripomb. Knjiga je skrbno sestavljena, jezik skoraj pedantsko izpiljen, pozna se na vsem delu pridnost in temeljitost. Ko vzame človek v roke tako knjigo v današnjih površnih časih, ga navdaja veselje do dela in hrepenenje po urejenih razmerah, ki naj prinesejo zlasti našemu šolstvu dobo zopetnega napredovanja.

Značilnost. V političnem ozračju zadnjih let je življenje v našem mestu tako posurovelo, da se nam že nobena stvar več ne zdi čudna. Zato se nismo tudi čisto nič zavzeli, ko smo brali v teh dneh v nekem tržaškem časopisu pismo nekega očeta, v katerem vprašuje slednji šolsko oblast, odkaj se prištevata ardiška pesem med domoljubne italijanske pesmi. Pravi, da poučujejo na neki mestni šoli to pesem z neko spremembo, ki je vredna morda Kanibalov, ne pa kulturnih ljudi. Zadnji stih govore namreč o bombah, ki naj bi bile namenjene Slovenem in komunistom. H koncu navaja še slučaj, ki se je zgodil pred kratkim na neki tukajšnji srednji šoli. Profesorji so namreč pred poukom skrbno pregledali predale šolskih klopi, da bi se prepričali, ali nimajo morda učenci v njih skritih bomb ali pa samokresov. In mi smo tudi slišali o nekem odloku šolskih oblasti, s katerim se prepoveduje dijaštvu nositi orožje v šolo. Potem pa še porečemo, da ne živimo v kulturnem ozračju!

